

Abstract

Topics for Library Science Research

Charuvarn Sinduropon

Presents a preliminary survey of library science research of Thailand, noting the significant roles of graduate students of the Department of Library Science at Chulalongkorn and Srinakharinwirot (Prasarnmit Campus) Universities in library science research. Chronicles library science research studies on Thailand, citing annotated bibliographies, articles, and theses. Reviews the priority of important events concerning library science research studies from 1885 to 1964. The significant areas of library science research are classified in terms of original papers, surveys of important categories of related research, and guidelines for future research. Concludes with remarks on the development of library science research in Thailand. Tables showing classifications of important areas of library science research and category surveys of related research are presented. Includes appendix on thesis topics classified by topic areas.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อสำหรับการวิจัยในวิชาบรรณารักษศาสตร์*

จารุวรรณ สันธุโสภณ**

1. การสำรวจในเบื้องต้น

การวิจัยในวิชาบรรณารักษศาสตร์ของไทยเท่าที่เป็นมาจนถึงขณะนี้ กลุ่มที่มีบทบาทอยู่มากและมีความต่อเนื่องโดยสม่ำเสมอ คือกลุ่มผู้ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เกือบทั้งหมดเป็นผู้ศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์โดยตรง ทางด้านจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภรณ์ ศิริโชติ ศึกษาและวิเคราะห์วิทยานิพนธ์จำนวน 70 ฉบับ⁽¹⁾ หลังจากการศึกษาของ ภรณ์ ศิริโชติ มีวิทยานิพนธ์เพิ่มเติมอีกประมาณ 80 ฉบับ⁽²⁾ ส่วนทางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีวิทยานิพนธ์ในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับบรรณารักษศาสตร์ประมาณ 160 ฉบับ⁽³⁾ การวิจัยโดยบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในวงการนี้ มีบ้างเพียงประปราย⁽⁴⁾ การวิจัยโดยกลุ่มผู้ศึกษาตามหลักสูตรของสถาบันการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์จะยังคงดำเนินต่อไปตามความต้องการของหลักสูตร ตำแหน่งทางวิชาการในสถาบันการศึกษาและตำแหน่งงานสายอาชีพบรรณารักษ์กำลังเป็นพลังสำคัญที่กระตุ้นความสนใจในการทำงานด้านวิจัยให้สูงขึ้นในกลุ่มอื่น ๆ ในวงการบรรณารักษศาสตร์นี้

ได้มีผู้ทำการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการวิจัยในวิชาบรรณารักษศาสตร์ไว้บ้างแล้ว เฉพาะที่เกี่ยวกับประเทศไทย ประมวลเป็นลำดับตามปีที่พิมพ์เผยแพร่ได้ดังนี้

* เรียบเรียงเพิ่มเติมจากการไปร่วมอภิปราย จัดโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2523

** จารุวรรณ สันธุโสภณ อ.บ. (เกียรตินิยม). อนุ.บ.ร., A.M.L.S. (Michigan) รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บรรยายวิชาในสาขาบรรณารักษศาสตร์

1.1 หนังสือบรรณานุกรมที่กล่าวถึงผลงานวิจัยหรือสิ่งพิมพ์ในวิชาบรรณารักษศาสตร์ 5 รายการ คือ

1.1.1 พ.ศ. 2511 Nonglak Minaikit, *An Annotated Bibliography on Librarianship in Thailand* (Library Science Papers No. 17). Bangkok : Department of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1968. 47 p.

เป็นบรรณานุกรมเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ซึ่งเรียบเรียงเป็นภาษาอังกฤษ ผู้แต่งมีทั้งที่เป็นคนไทยและคนชาติอื่น พิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยหรือในประเทศอื่น รวมทั้งสิ้น 92 รายการ บางรายการพิมพ์ในวารสาร บางรายการพิมพ์ออกสำเนา

1.1.2 พ.ศ. 2512 จุฑารัตน์ วาศวิท *บรรณานุกรมผลงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย*. (เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่ม 10) แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512. 32 หน้า.

ประกอบด้วยรายชื่อวิทยานิพนธ์และงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ 41 รายการ ซึ่งเผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2511 มีทั้งที่เรียบเรียงเป็นภาษาอังกฤษด้วยบ้าง ส่วนมากเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาบัณฑิตและปริญญาโทของ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีของระดับมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ด้วยบ้าง นอกจากนั้นก็ เป็นผลงานวิจัยซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานการสำรวจ นอกจากเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ มีเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเช่น การผลิตหนังสือ การอ่าน สื่อสารมวลชน

1.1.3 พ.ศ. 2513 *บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ พ.ศ. 2509-2512 Abstracts of Master's Degree Theses in Library Science 1966-1969*. (เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่ม 11) แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513. 38 หน้า

เป็นการตีพิมพ์บทคัดย่อของวิทยานิพนธ์ ดังกล่าวของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 เรื่องของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 1 เรื่อง เทียบบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.1.4 พ.ศ. 2518 สุทธิลักษณ์ อัมพวันวงศ์. *วรรณกรรมทางบรรณารักษศาสตร์ไทยจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 20 ปีของแผนก*. แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. 168 หน้า.

ประมวลรายชื่อหนังสือ บทความในวารสาร จุลสาร เอกสาร รายงาน บทความ เสนอในการประชุมระหว่างประเทศ มีทั้งที่เรียบเรียงเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่รวม เรื่องที่แปลมาจากภาษาอื่น

1.1.5 พ.ศ. 2521 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. สำนักหอสมุดกลาง. ฝ่ายบริการ. บริการอ้างอิงและสารนิเทศ ร่วมกับ วารสารบรรณศาสตร์ *ประสานมิตรและเอกสารประกอบการเรียนการสอนบรรณารักษศาสตร์*. 2521. 81 หน้า.

เป็นสิ่งพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2517 ถึง พ.ศ. 2521 เป็นส่วนใหญ่ มีทั้งที่เป็นบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์-วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม ลำดับภายใต้หัวข้อใหญ่ ๆ ประมาณ 90 หัวข้อเรื่อง

1.2 บทความเกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ 4 บทความ คือ

1.2.1 พ.ศ. 2518 Suthilak Ambhanwong. "Research in Librarianship in Thailand : A Bibliographical Survey," *International Library Review* 2 (1970) 247-252.

รายงานให้ทราบสาระ โดยย่อของงานวิจัยและบทความที่มีคุณค่าต่อการวิจัยในวิชา บรรณารักษศาสตร์บางรายการ

1.2.2 พ.ศ. 2518 สุทธิลักษณ์ อ้าพันธ์วงศ์. "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์" หน้า 138-176 ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์. *บรรณารักษ์* 20. พระนคร, 2518.

อธิบายความหมาย จุดประสงค์และแบบสำคัญของกาวิจัย พัฒนาการของการวิจัยทาง บรรณารักษศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา อังกฤษและไทย ขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และหัวข้อสำหรับการวิจัย แนะนำวรรณกรรมทางบรรณารักษศาสตร์และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ การวิจัย แบบต่าง ๆ ทางบรรณารักษศาสตร์ ส่วนหลังนี้เรียบเรียงจากบทความเรื่อง *Methodology in research and applications* ของ Leon Carnovsky

1.2.3 พ.ศ. 2518 จิตรา ทับแสง. "การใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์", หน้า 187-202, ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์. *บรรณารักษ์* 20. พระนคร, 2518.

บทความนี้เป็นกรนำผลการวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์เรื่องเดียวกันมารายงานสรุปแก่ผู้อ่าน (ดูรายละเอียดใน 1.3.1 ของตอนต่อไปของบทความนี้)

1.2.4 พ.ศ. 2522 สุนทร แก้วลาย. "การวิจัยแบบวิทยาศาสตร์กับบรรณารักษศาสตร์" *วารสารบรรณศาสตร์*, 2 (ตุลาคม 2522), 3-29.

ให้นิยามของการวิจัย อธิบายความเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ เสนอแนวคิดสำหรับการใช้การวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ในวิชาบรรณารักษศาสตร์ ท้ายบทความ ผนวกข้อเสนอของแผนกวิจัยและพัฒนาของหอสมุดแห่งชาติอังกฤษในส่วนที่เกี่ยวกับสาขางานวิจัย "เรื่องด่วน" สำหรับการวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2522-2524

1.3 งานวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ 2 ราย คือ

1.3.1 พ.ศ. 2518 จิตรา ทับแสง. *ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา 2507-2516*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518. 190 หน้า.

รายงานให้ทราบประเภท หนังสือและวัสดุห้องสมุดที่กลุ่มผู้วิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ ในฐานะนิสิตแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์กับศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การใช้ห้องสมุดเพื่อการทำวิทยานิพนธ์นั้น ได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับการใช้หนังสือและวัสดุ ความเหมาะสมของบริการ และความเพียงพอของหนังสือและวัสดุสำหรับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์

1.3.2 พ.ศ. 2521 ภรณ์ ศิริโชติ. *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2508 ถึง 2519*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. 186 หน้า

เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องวัตถุประสงค์ วิธีการ การใช้ระเบียบวิธีสถิติ ขอบเขตเนื้อหา ของวิทยานิพนธ์ ประเมินข้อดีและข้อบกพร่อง ความเหมาะสมในการใช้วิทยานิพนธ์ประกอบการเรียนและการสอนชั้นปริญญามหาบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งเสนอได้ศึกษาวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ 70 ฉบับ

2. ลำดับกิจกรรมสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัย

ถึงแม้ว่า เราจะยังไม่อาจจะบอกได้ว่า ผลงานชิ้นไหนนับเป็นงานวิจัยชิ้นแรกของโลกในแขนงวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ตาม เราก็สามารถศึกษาถึงกิจกรรมในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นความพยายามในการที่จะแสวงหาความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนความพยายามในการศึกษาปัญหา และหาช่องทางแก้ไขปัญหาในแขนงวิชาในลักษณะที่เป็นแบบเป็นแผนหรือด้วยวิธีการที่เป็นเหตุเป็นผลตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เห็นภาพของความพยายามดังกล่าวแล้วในเชิงประวัติ ผู้เขียนจะได้ลำดับกิจกรรมที่สำคัญๆ บางรายการ ตามปีที่มีการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1 พ.ศ. 2428 อังกฤษ : มีการสอบความรู้วิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ สมาคมห้องสมุดอังกฤษเป็นผู้จัดสอบ การจัดครั้งนี้เป็นผลมาจากการประชุมประจำปีของสมาคมฯ เมื่อปี พ.ศ. 2423 ซึ่งได้มีการพิจารณาหาทางช่วยเหลือในการฝึกอบรมหลักสำคัญๆ ในอาชีพบรรณารักษ์ให้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยงานห้องสมุด⁽⁵⁾ ต่อมาอีก 8 ปีจึงมีการสอนในลักษณะโรงเรียนฤดูร้อน สำหรับผู้ที่ต้องการ ไปสมัครสอบกับสมาคมห้องสมุดอังกฤษ⁽⁶⁾ ส่วนสถาบันการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ซึ่งทำการสอนเต็มเวลา เริ่มขึ้นเป็นแห่งแรกที่ School of Librarianship, University College มหาวิทยาลัยลอนดอน เมื่อปี พ.ศ. 2462⁽⁷⁾ น่าจะสันนิษฐานว่าการวิจัยในสถาบันทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศอังกฤษคงจะได้ดำเนินตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

2.2 พ.ศ. 2430 ทวีปอเมริกาเหนือ : สถาบันแห่งแรกของสหรัฐอเมริกาที่ทำการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นแบบแผนตามหลักสูตร คือที่ School of Library Economy แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย รัฐนิวยอร์ก⁽⁸⁾ มีการประำทปริญาณมหาบัณฑิตเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2450 ที่ New York State Library School, Albany⁽⁹⁾ เป็นการศึกษา 2 ปีหลังปริญญาตรี นักศึกษารุ่นแรกๆ ทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ต้องทำรายงานทางวิชาการหรือวิทยานิพนธ์ด้วย ผลงานส่วนมากมักจะเป็นงานบรรณานุกรม ต่อมาภายหลังจึงเปลี่ยนสาระและขอบเขตกว้างขวางออกไป⁽¹⁰⁾ การจัดการศึกษาระดับปริญญาคุษภูิปัณฑิตเริ่มขึ้นที่ University of Chicago Graduate Library School รัฐอิลลินอยส์ เมื่อ พ.ศ. 2471⁽¹¹⁾ ต่อมาอีก 2 ปี คือ พ.ศ. 2473 จึงมีผลงานวิจัยในลักษณะของวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาคุษภูิปัณฑิตเป็นรุ่นแรก นับแต่

นี้เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2502 คือเป็นระยะเวลา 30 ปี สถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีบัณฑิต 5 แห่ง ผลิตผลงานวิจัยในรูปวิทยานิพนธ์ของนักศึกษารวม 129 ฉบับ⁽¹²⁾

2.3 พ.ศ. 2446 ทวีปอเมริกาใต้ : เริ่มมีการสอนเรื่องบรรณารักษศาสตร์บ้าง แต่ยังไม่เป็นแบบฉบับ จนถึงปี พ.ศ. 2484 จึงมีสถาบันการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในมหาวิทยาลัยปานามาที่ School of Library Science⁽¹³⁾

2.4 พ.ศ. 2494 ไทย : เริ่มจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจัดเป็นหลักสูตรระดับอนุปริญญาหลังปริญญาตรีขึ้นในปีการศึกษา 2498⁽¹⁴⁾

2.5 พ.ศ. 2507 ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขยายการจัดการศึกษาขึ้นถึงระดับปริญญาโทบัณฑิต นับเป็นแห่งแรกในภูมิภาคส่วนนี้ของโลก⁽¹⁵⁾ หลักสูตรระดับนี้กำหนดให้ผู้ที่ศึกษาเรียบร้อยแล้ว วิทยานิพนธ์เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้า

เมื่อพิจารณาช่วงเวลาที่ได้คัดเลือกมาเสนอข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยในเรื่องบรรณารักษศาสตร์ เพิ่งจะมีกิจกรรมเป็นต้นเป็นต้นขึ้นในระยะเวลาเพียงประมาณเกือบ 100 ปีมานี้เอง และเมื่อเทียบกับการที่ได้มีการดำเนินการในทำนองห้องสมุดมาแล้วเป็นเวลากว่าสองพันปีตั้งแต่สมัยอารยธรรมอียิปต์ และหรือแม้กระทั่งจะได้มีการประมวลผลงานวิจัยทั้งหลายทางบรรณารักษศาสตร์ เท่าที่มีการจัดทำแล้วมาเปรียบเทียบด้วยอีกโสดหนึ่งก็น่าจะพอเชื่อได้ในขณะนี้ว่า ยังมีเรื่องที่ควรค่าแก่ความพยายามที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อการเรียนรู้ และเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานด้านบรรณารักษศาสตร์อยู่อีกมากนัก

3. การจำแนกสาระสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อการวิจัย

ถึงตอนนี้ จึงออกจะเป็นการสะดวกที่จะตอบได้โดยง่ายว่า ถ้าสมมติว่ามีความพร้อมที่จะดำเนินการวิจัย เป็นต้นว่ามีความสนใจ มีการสนับสนุนทางการเงิน มีเวลา มีนักวิจัย *สมควร* จะเริ่มการวิจัยในแขนงวิชาบรรณารักษศาสตร์ตรงจุดใด ครอบคลุมที่นักวิชาการต่าง ๆ ยังขยายตัวออกไป ครอบคลุมที่สถาบันที่วิชาการเหล่านั้นมีเพิ่มขึ้นทั้งประเภทของสื่อและทั้งปริมาณของสื่อ ก็เป็นที่แน่ใจได้ว่าวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็จะมีขอบเขตขยายกว้างออกไป การวิจัยเรื่องในวิชาบรรณารักษศาสตร์ก็ย่อมขยายขอบเขตตามไปด้วย

การศึกษาแนวความคิด ในการจำแนกสาระสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อการวิจัยน่าจะเป็นบันไดขั้นแรกที่จะก้าวไปสู่คำตอบปัญหาข้างต้นนี้ได้

อันที่จริง แนวความคิดในการจำแนกสาระสำคัญของวิชาความรู้ทั้งหลาย ได้มีมาเป็นเวลานานแล้ว ระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือของ Melvil Dewey เป็นเครื่องยืนยันการกล่าวอ้างนี้ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม J. Periam Danton ปรมาจารย์ทางบรรณารักษศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวความคิดในการจำแนกสาระสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อวัตถุประสงค์สำหรับการศึกษาเรื่องการวิจัยในแขนงวิชานี้ต่อที่ประชุมของสมาคมสถาบันการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อเมริกันเมื่อปี พ.ศ. 2502^๕ เอง เป็นแนวคิดที่ประมวลมาจากสาระในวารสารชื่อ Library Trends ฉบับประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. 2500 แบ่งสาระสำคัญออกเป็น 8 หมวดใหญ่ และได้รับการรับรองให้ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว⁽¹⁷⁾ มีผู้นำการจำแนกสาระสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อการวิจัยตามแนวคิดของ Danton ซึ่งเป็นที่รับรองแล้วนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ต่อมาจนถึงปัจจุบัน⁽¹⁸⁾

สำหรับในประเทศไทย สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ ศาสตราจารย์และบรรณารักษอาวุโส ได้นำแนวความคิดทั้งหมดของ Danton มาถ่ายทอดเป็นภาษาไทยเป็นครั้งแรก โดยเพิ่มเติมสาระสำคัญของวิชาอีกบ้างบางหัวข้อ⁽¹⁹⁾ จิตรา ทับแสง ในฐานะนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย กำหนดขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ตามแนวคิดของ Danton กับส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นโดย สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ และได้ขยายขอบเขตเพิ่มเติมด้วย⁽²⁰⁾ อีก 3 ปีต่อมา ภรณ์ ศิริโชติ ในฐานะนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยเช่นเดียวกัน ได้ใช้การจำแนกสาระตามแนวคิดของ Danton กับส่วนที่ได้เพิ่มเติมขึ้นของสุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์กับของ จิตรา ทับแสง พร้อมทั้งส่วนที่เพิ่มเติมอีก วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์จำนวนหนึ่ง⁽²¹⁾

เมื่อพิจารณาหมวดหมู่ในการจำแนกสาระสำคัญของวิชา^๕ ซึ่ง Danton จัดทำขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2502 จะเห็นได้ว่า โดยส่วนรวมยังใช้ได้ดีสำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยแขนงวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย น่าที่จะได้คงแนวคิดนี้ไว้และเพิ่มเติมสาระสำคัญอื่น ๆ ตามพัฒนาการทางบรรณารักษศาสตร์ไทย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องเกี่ยวกับการวิจัยในแขนงวิชานี้ต่อไป

เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจำแนกสาระสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อการวิจัย และการขยายแนวความคิดในการแบ่งสาระสำคัญของวิชานี้ โดยฝ่ายนักบรรณารักษศาสตร์ไทย ผู้เขียน ได้จัดทำตารางแนวคิดของนักบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 4 รายที่ได้กล่าวถึงแล้ว โดยถือแนวคิดของ Danton เป็นหลัก กับได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติมขึ้นอีกด้วยบางหัวข้อ และผู้เขียนได้ทดลองกำหนดรหัสกำกับหมวดหมู่ไว้ด้วย เพื่อความสะดวกในการศึกษาหรืออ้างอิงถึงในโอกาสต่อ ๆ ไป

ตารางที่ 1

จำแนกสาระสำคัญของวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อการวิจัย

รหัส	หัวข้อ	Danton	สุทธิ- บุ ลักษณะ	จิตรา	ภรณ์	จารุ- วรรณ
1.	ภูมิหลัง	✓				
1.1	ปรัชญา วัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย	✓				
1.2	ประวัติห้องสมุด (Danton แยกเป็นของ สหรัฐอเมริกา และ ประเทศอื่น ๆ) (สุทธิลักษณ์ เพิ่มเรื่องพัฒนาการหรือ ความเคลื่อนไหว)	✓				
1.2.1	ปัจจัยด้านอื่นเกี่ยวกับห้องสมุด เช่น เศรษฐกิจกับห้องสมุด ห้องสมุดในฐานะ สถาบันสังคม		✓			
1.3	ประวัติบรรณารักษ์ (Danton แยกเป็นของ สหรัฐอเมริกา และ ประเทศอื่น ๆ)	✓				
1.4	ประวัตินักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์		✓			
1.5	ประวัตินักเขียน (และงานประพันธ์ในด้าน ประเมินค่าผลงานประพันธ์)		✓			
1.6	ประวัตินักบรรณารักษศาสตร์ (ด้านอื่น ๆ นอกไปจาก 1.3 และ 1.4 เช่น ผู้ประสานงานห้องสมุด)					✓

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สุทธิ- ลักษณะ	จิตรรา	ภรณ์	จาร- วรรณ
1.7	ประวัติหนังสือ	✓				
1.8	ประวัติการพิมพ์	✓				
1.9	ประวัติการผลิตหนังสือ (Danton แยก 1.7 ถึง 1.9 เป็นของ สหรัฐอเมริกา และ ประเทศอื่น ๆ)	✓				
1.10	ประวัติการจำหน่าย		✓			
1.11	ประวัติหนังสือพิมพ์				✓	
1.12	ประวัติโสภณภัณฑ์					✓
1.13	ประวัติวัสดุย่อยสลาย (หรือ วัสดุจุลรูป)					✓
1.14	พื้นฐานสังคมร่วมสมัย (กรณี ใช้ ภูมิหลังร่วมสมัย)	✓				
1.14.1	หนังสือและการผลิต	✓				
1.14.2	สื่อมวลชนรูปแบบอื่น ๆ	✓				
1.14.2.1	ผู้สื่อสาร	✓				
1.14.2.2	สาระ	✓				
1.14.2.3	ผู้ฟังหรือผู้ใช้	✓				
1.14.2.4	การอ่านของผู้ใหญ่	✓				
1.14.2.5	ผลของสื่อ	✓				
1.14.2.6	การควบคุมสื่อ	✓				
1.14.2.7	การกลั่นกรองสื่อ (สถิติลักษณะ ใช้ การเซ็นเซอร์)	✓				
1.15	เรื่องราวกับภาพประกอบหนังสือ				✓	
2.	การจัดองค์กรและการบริหารงาน	✓				
2.1	การควบคุมและการสนับสนุนจากภายนอก	✓				
2.1.1	ทางกฎหมาย	✓				
2.1.2	ทางนโยบาย	✓				
2.1.3	ทางการเมือง	✓				

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สุทธิ- ลักษณะ	จิตรรา	ภรณ์	จาร- วรรณ
2.1.4	ทางการเงิน	✓				
2.2	การจัดองค์กรภายใน การบริหาร การวิเคราะห์การจัดการ	✓				
2.2.1	อาคาร ครุภัณฑ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ		✓			
2.2.2	การสำรวจห้องสมุด		✓			
2.2.3	ระบบห้องสมุด		✓			
2.2.4	คณะกรรมการห้องสมุด			✓		
2.2.5	การเงิน			✓		
2.2.6	การศึกษาห้องสมุด				✓	
2.3	ความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดและการจัด ดำเนินการระหว่างห้องสมุด	✓				
3.	ทรัพยากร	✓				
3.1	การจัดหา นโยบายการเลือก วิธีปฏิบัติ	✓				
3.2	การสำรวจทรัพยากร	✓				
3.3	การประเมินค่าทรัพยากร	✓				
3.4	การวิเคราะห์เนื้อหา				✓	
3.5	การใช้ทรัพยากรประกอบการสอน การใช้ ประกอบการวิจัย				✓	
3.6	ศูนย์บรรณานุกรม ศูนย์เก็บรักษาทรัพยากร	✓				
3.7	การยืมระหว่างห้องสมุด การทำสำเนา	✓				
3.8	การแลกเปลี่ยนทรัพยากร			✓		
3.9	ทรัพยากรที่มีลักษณะเฉพาะ					✓
3.9.1	หนังสือหายาก		✓			
3.9.2	ต้นฉบับตัวเขียน		✓			
3.9.3	สิ่งพิมพ์รัฐบาล		✓			
3.9.4	หนังสือเฉพาะค่าน		✓			
3.9.5	แผนที่		✓			

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สถิติ- ลักษณะ	จิตรา	ภรณ์	จาร- วรรณ
3.9.6	รูปภาพที่สะสมไว้ในห้องสมุด		✓			
3.9.7	วารสาร				✓	
3.9.8	หนังสือพิมพ์					✓
3.9.9	จุดสาร					✓
3.9.10	โสตทัศนวัสดุ			✓		
3.9.11	วัสดุจัดรูป			✓		
3.9.12	แบบเรียน ตำรา					✓
3.9.13	หนังสือแจกในโอกาสต่าง ๆ					✓
3.9.14	วิทยานิพนธ์					✓
4.	บริการแก่ผู้อ่าน	✓				
4.1	บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า	✓				
	บริการสนเทศ					
4.2	การแนะแนวแก่ผู้อ่าน การให้คำปรึกษา แก่ผู้อ่าน	✓				
4.3	กิจกรรมการศึกษาผู้ใหญ่ (อื่น ๆ)	✓				
4.4	การวิเคราะห์ระบบจ่ายรับ	✓				
4.5	บริการและกิจกรรมต่าง ๆ					✓
4.5.1	ห้องสมุดเคลื่อนที่		✓			
4.5.2	ตู้สมุด หอสมุด		✓			
4.5.3	การนำบัตรโรคโดยใช้หนังสือ		✓			
4.5.4	การอ่านิทาน		✓			
4.5.5	การสอนวิธีใช้ห้องสมุด		✓			
4.5.6	นิทรรศการห้องสมุด		✓			
4.5.7	การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน		✓			
4.5.8	การประชุมสัมพันธ์		✓			
4.5.9	บริการเสนอความรู้ใหม่จากวารสารหรือสิ่ง พิมพ์เพื่อสนองความสนใจของผู้อ่าน		✓			

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สถิติ- ลักษณะ	จิตรรา	ภรณ์	จาร- วรรณ
	(ภรณ์ ใช้ บริการวารสาร)					
4.5.10	บริการและวรรณกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่น				✓	
4.5.11	บริการห้องสมุดแก่ผู้ใช้ที่มีลักษณะพิเศษ (เช่น คนตาบอด คนต้อไทย ผู้ป่วย)				✓	
4.5.12	บริการหนังสือของ			✓		
4.5.13	บริการบรรณานุกรม				✓	
4.5.14	บริการตรวจหนี้ บริการสาระสังเขป					✓
4.6	บริการแก่ผู้อ่านตามเพศ วัย อาชีพ			✓		
4.7	การสำรวจการใช้บริการของผู้ใช้ห้องสมุด				✓	
4.8	การศึกษาความสนใจและความต้องการใน การอ่าน				✓	
4.9	บริการโสตทัศนวัสดุ			✓		
4.10	การใช้เครื่องจักรกลช่วยงานบริการ					✓
4.11	การวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้ใช้บริการ					✓
5.	กระบวนการทางเทคนิค งานเอกสารสนเทศ	✓				
5.1	การทำรายการ	✓				
5.2	การจัดหมวดหมู่	✓				
5.3	การกำหนดเรื่อง หัวเรื่อง	✓				
5.4	การจัดหา วิธีการ		✓			
5.5	การเผยแพร่สิ่งพิมพ์			✓		
5.6	การเรียงบัตร การเรียงรายการ			✓		
5.7	การเย็บเล่ม			✓		
5.8	การคัดลอก การทำลาย			✓		
5.9	การอนุรักษ์					✓
5.10	กระบวนการดำเนินงานเทคนิคในระบบ ศูนย์รวม					✓
5.10.1	ด้านการทำบัตรรายการ		✓			

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สถิติ- ลักษณะ	จิตรรา	ภรณ์	จารุ- วรรณ
5.11	การทำครรหณี การทำสาระสังเขป	✓				
	การกำหนดครรหณี					
5.12	การใช้เครื่องจักรกลทำงานเกี่ยวกับวัสดุ- ห้องสมุดในด้านการบอกลักษณะ จัดเก็บ เรียกใช้	✓				
5.13	งานเอกสารสนเทศ งานข่าวสาร	✓				
6.	บุคลากร การศึกษา (ภรณ์ แยกเป็น 2 หัวข้อต่างหากจากกัน)	✓				
6.1	การจัดองค์กรและการบริหารบุคลากร	✓				
6.2	เหตุจูงใจในการประกอบอาชีพบรรณารักษ์			✓		
6.3	ความต้องการบุคลากร			✓		
6.4	บุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ในห้องสมุด			✓		
6.5	วิธีการบรรจุบุคลากร			✓		
6.6	ความสัมพันธ์ของบุคลากร			✓		
6.7	การใช้เครื่องจักรกลแทนบุคลากร			✓		
6.8	การใช้นักเรียน-นักศึกษาช่วยงานห้องสมุด			✓		
6.9	อาสาสมัครช่วยงานห้องสมุด					✓
6.10	สถานภาพของบุคลากรห้องสมุด			✓		
6.11	คู่มือการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร					✓
5.12	การฝึกอบรมระหว่างการปฏิบัติงาน	✓				
6.13	การศึกษาของบรรณารักษ์	✓				
6.14	การจัดการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ (สภาพ การดำเนินงาน ปัญหา)				✓	
6.14.1	คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา			✓		
6.14.2	มาตรฐานการศึกษาของสถาบัน				✓	
6.14.3	การวิเคราะห์หลักสูตร				✓	
6.14.4	การสำรวจเกี่ยวกับอาจารย์				✓	

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สุทธิ- ลักษณะ	จิตรรา	ภรณ์	จารุ- วรรณ
	6.14.5 การประเมินประสิทธิผลของสถาบัน				✓	
	6.14.6 สถานภาพของผู้สำเร็จการศึกษา				✓	
	6.14.7 บทบาทของสถาบัน			✓		
	6.14.8 ทุนการศึกษา			✓		
	6.14.9 ความต้องการทรัพยากร (ของสถาบัน)			✓		
	6.14.10 วิธีการสอน					✓
	6.14.11 การพัฒนาการเรียนการสอน					✓
	6.14.12 โสตทัศนวัสดุกับการสอน			✓		
	6.14.13 ความร่วมมือระหว่างสถาบัน			✓		
6.15	บรรณารักษศาสตร์กับสนเทศศาสตร์			✓		
7.	บรรณารักษศาสตร์ระหว่างประเทศ	✓				
	(สุทธิลักษณะ ใช้ บรรณารักษศาสตร์สากล)					
	บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ	✓				
	บรรณารักษศาสตร์ของประเทศอื่น ๆ	✓				
7.1	ห้องสมุดของสำนักข่าวสารของประเทศต่างๆ		✓			
7.2	องค์การที่เกี่ยวข้อง		✓			
7.2.1	องค์การศึกษาฯ สหประชาชาติ		✓			
7.2.2	สหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุด		✓			
7.3	มูลนิธิ หน่วยงานกุศลที่เกี่ยวข้อง					✓
8.	วิธีการต่างๆ ในการวิจัยและการประเมินผล	✓				
	มาตรฐาน	✓				
	การสำรวจ	✓				
8.1	การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์					✓
8.2	สถาบันวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์					✓
8.3	การส่งเสริมการวิจัย					✓
8.4	สถาบัน หรือองค์การกำหนดมาตรฐานที่ เกี่ยวข้องกับบรรณารักษศาสตร์					✓

รหัส	หัวข้อ	Dan- ton	สุทธิ- ลักษณ์	จิตรรา	ภรณ์	จารุ- วรรณ
9.	อื่น ๆ				✓	
9.1	สมาคมห้องสมุด				✓	
9.2	งานจดหมายเหตุ				✓	
9.3	ศูนย์วิชาการ				✓	
9.4	ห้องปฏิบัติการหลักสูตร					✓
9.5	สนเทศศาสตร์					✓

4. หมวดหมู่ของสาระสำคัญของบรรณารักษศาสตร์ที่มีการวิจัยแล้ว

บันไดขั้นที่สองซึ่งจะนำนักวิจัยไปสู่การตัดสินใจ กำหนดหัวข้อปัญหาเพื่อการวิจัย ได้แก่การศึกษาสำรวจเรื่องสำคัญ ๆ ต่อไปนี้เพื่อตรวจสอบดูว่ามีการวิจัยเรื่องใดแล้วบ้าง

4.1 การสำรวจสิ่งพิมพ์ที่มีสาระเกี่ยวกับการวิจัยหรือเกี่ยวกับโครงการวิจัย เช่น รายงานประจำปีของสถาบันการศึกษา ของสมาคมวิชาการหรือวิชาชีพ ของห้องสมุดใหญ่ ๆ ของหน่วยงานที่มีขอบข่ายงานเกี่ยวกับการวิจัยของประเทศไทย และต่างประเทศ (เช่นสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ของประเทศไทย National Science Foundation ของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น)

4.2 การสำรวจบรรณานุกรมเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์⁽²²⁾ ใน ภาษาอังกฤษมีเช่น *Dissertation Abstracts International*, *Library Literature*, *Library and Information Science Abstracts*.

ได้มีการศึกษาหัวข้อการวิจัยในวิชาบรรณารักษศาสตร์เพื่อตรวจสอบความสนใจในกลุ่มนักวิจัย Danton ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทฉบับที่ตีพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา 129 ฉบับระหว่าง 2473-2502⁽²³⁾ Frank L. Schick ศึกษาโครงการวิจัยซึ่งดำเนินการอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2502-2504 รวม 398 ราย เป็นวิทยานิพนธ์ การวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา และในวงการอื่น ๆ ซึ่งสำนักงานการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (U.S. Office of Education) นำมาประมวลไว้⁽²⁴⁾ การศึกษาของ ภรณ์ ศิริโชติ (ดูเชิงอรรถที่หนึ่ง) และการสำรวจเบื้องต้นของผู้เขียนบทความ (ดูเชิงอรรถที่สองถึงเชิงอรรถที่สี่) โดยวิธีจัดกลุ่มอย่างคร่าว ๆ จากการคาดคะเนสาระด้วยการอ่านชื่อเรื่องหรือบทคัดย่อเป็นเกณฑ์⁽²⁵⁾

ตารางที่ 2

สำรวจหมวดหมู่ของสาระสำคัญในวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยแล้ว

	Danton		Schick		ภรณ์		จิววรรณ (จุฬาฯ)		จิววรรณ (ศรีนครินฯ)	
	ปริมาณ	ลำดับ	ร้อยละ	ลำดับ	ร้อยละ	ลำดับ	ปริมาณ	ลำดับ	ปริมาณ	ลำดับ
หมวดหมู่										
1. ภูมิหลัง	66	1	18.6	3	22.86	1	2	6	49	2
2. การจัดการฯ	13	3	21.6	1	12.86	4	6	3	9	5
3. ทรัพยากร	15	2	12.8	4	21.43	3	10	2	28	3
4. บริการ	9	5	9.0	6	22.86	1	15	1	53	1
5. กระบวนการทางเทคนิค	13	3	20.9	2	5.71	6	4	4	5	6
6. บุคลากร, การศึกษา	8	6	10.1	5	8.57	5	4	4	13	4
7. บรรณารักษศาสตร์ระหว่างประเทศฯ	3	7	5.3	7	0		0		0	
8. วิธีการวิจัย	2	8	1.7	8	0		0		0	
9. อื่น ๆ	0		0		0		1	7	4	7
รวม	129	ราย	398	ราย	70	ราย	42	ราย	161	ราย

ตารางเปรียบเทียบที่ได้จัดทำขึ้น เป็นกรณีเบื้องต้นซึ่งแสดงลำดับความสนใจหมวดหมู่ในวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งได้มีการวิจัยในช่วงเวลาและภูมิภาคต่าง ๆ ได้ส่วนหนึ่ง ท้ายบทความนี้ผู้เขียนได้จำแนกรายละเอียดของหัวข้อการวิจัยที่ได้มีการจัดทำแล้วในรูปวิทยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพิ่มเติมอีกด้วย (ดูภาคผนวก)

5. แนวทางสำหรับหัวข้อการวิจัยในอนาคต

การเลือกหัวข้อเพื่อทำการวิจัยต่อไปในอนาคตนั้น อาจทำได้โดยการศึกษาจากหัวข้อที่ได้มีผู้จัดทำแล้ว หรือที่กำลังดำเนินการอยู่ การศึกษาลักษณะเฉพาะทั้งหมดของสาระสำคัญที่มีการวิจัยแล้ว เช่น ในตารางที่ 2 นอกจากจะชี้ให้เห็นแนวความสนใจของการวิจัยในอดีต ก็ยังเป็น การแนะนำให้ทราบได้อีกด้วยว่า หัวข้อหรือหมวดหมู่ใดอยู่ในลำดับที่ได้รับความสนใจน้อยและน่าจะ ได้ทำการวิจัยเพิ่มเติม

การศึกษารายงานผลการวิจัย โดยเฉพาะบทสรุปและข้อเสนอแนะ ก็เป็นการช่วยแนะ ช่องทางในการพิจารณาเลือกหัวข้อการวิจัยได้ดี เช่น ตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งได้ประมวลจากสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในวิทยานิพนธ์บางเล่มในสาขาบรรณารักษศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1 ภูมิหลัง มีข้อเสนอแนะที่อาจจัดให้อยู่ในกลุ่มนี้ เช่น ควรสนับสนุนให้มีการแปลหนังสือวิชาการในสาขาต่าง ๆ ควรมีสมาคมการแปล

5.2 การจัดองค์กรและการบริหาร หัวข้อนี้มีข้อเสนอแนะเช่น ห้องสมุดทางสังคมศาสตร์ควรร่วมมือกันเช่นในการทำวารชน ควรศึกษาบทบาทขององค์การ มูลนิธิหน่วยงานระหว่างประเทศ ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ควรจัดตั้งห้องสมุดเกษตรแห่งชาติ

5.3 ทรัพยากร ข้อเสนอแนะเช่น ควรตั้งโรงพิมพ์แห่งชาติเพื่อการพิมพ์สิ่งพิมพ์ของรัฐบาล ผู้จัดทำวารสารที่วิจัยทางสังคมศาสตร์ควรจัดทำวารสารให้ได้มาตรฐาน

5.4 บริการแก่ผู้อ่าน เช่นข้อเสนอแนะว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรจัดบริการแปลวารสาร

5.5 บุคลากร การศึกษา มีข้อเสนอแนะเช่น *ควรมี* มีหน่วยงานของมหาวิทยาลัยจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ให้นักศึกษา *ควรมี* มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ บรรณารักษ์

สำหรับผู้วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ทุกคน บทสรุปและข้อเสนอแนะที่น่าสนใจเช่นในรายงานผลการวิจัยของจิตรา ทับแสง⁽²⁶⁾ ทำให้ทราบถึงอุปสรรคของการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในด้านการขาดแคลนวรรณกรรมในสาขาวิชานี้ และรายงานผลการวิจัยของภรณี ศิริโชติ⁽²⁷⁾ ให้แนวความคิดเรื่องคุณภาพของงานวิจัยจำนวนหนึ่ง

เมื่อนำข้อเสนอแนะเหล่านี้กลับมาให้ดูเป็นตัวอย่างนี้มาวิเคราะห์ทีละตัว จะเห็นลู่ทางสำหรับหัวข้อวิจัยได้ง่ายขึ้น และผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะได้มีการวิจัยในลักษณะของการเสนอความคิดทำนองข้อเสนอ (Proposals) ร่างมาตรฐานเสนอ (Proposed Standards) หรือแบบจำลอง (Models) เป็นต้น ซึ่งมีพื้นฐานทางทฤษฎีรองรับอย่างเหมาะสม ดังนั้น เมื่อข้อเสนอแนะมีว่า ควรจัดทำวารสารที่ใช้วิจัยทางสังคมศาสตร์ให้ได้มาตรฐาน อาจทำโครงการวิจัยในทำนองร่างมาตรฐานแสดงว่า วารสารที่ได้มาตรฐานสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ควรมีแบบอย่างอย่างไร หรือข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้งห้องสมุดเกษตรแห่งชาติ อาจทำโครงการวิจัยในทำนองเสนอแบบจำลองของห้องสมุดเกษตรแห่งชาติที่ควรจัดตั้งขึ้น จะมีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร จะอำนวยความสะดวกอย่างไรแก่ใคร เป็นต้น

6. ข้อควรคำนึง

ผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมในทางบรรณารักษศาสตร์ ควรถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้ความสนใจ ติดตามความเคลื่อนไหวและให้ความร่วมมือในเรื่องการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ตามความสามารถและตามโอกาสที่อำนวยให้ เพื่อวงการบรรณารักษศาสตร์จะได้พัฒนาสืบไป ข้อมูลหรือความคิดเห็นด้วยความจริงใจที่นักวิจัยได้รับ มีความหมายและมีคุณค่ามหาศาล สำหรับการวิจัยของเขา

สำหรับนักวิจัย การแสดงหลักฐานเกี่ยวกับข้อมูลหรือความคิดเห็นที่เป็นของผู้อื่น การยอมรับการใช้แนวความคิดหรือความบังคลาใจของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยของตน

เป็นสิ่งสำคัญที่สุด และเป็นเครื่องส่งเสริมคุณค่าให้แก่ตัวนักวิจัยเอง การคัดลอกผลงาน ข้อมูลแนวคิดของผู้อื่น มากกล่าวอ้างเป็นของตนโดยที่รู้อยู่แก่ใจนั้น ไม่ว่าผู้วิจัยจะมีความสามารถในการวิจัยและมีความปรารถนาในเรื่องวิชาการเพียงไรก็ตาม *ย่อมไม่สมควรจะได้รับการยอมรับว่าเป็นนักวิจัยหรือนักวิชาการ* ไม่ว่าจะในวงการบรรณารักษศาสตร์ หรือวงการอื่นใด

จากตัวเลขโดยประมาณ จะเห็นได้ว่าเพียงระยะเวลา 15 ปีการศึกษา มีวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ถึงประมาณ 270 ฉบับ ทั้งนี้ยังไม่ได้ศึกษาผลการวิจัยของบุคคลกลุ่มอื่น เนื้อหาส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เหล่านี้ให้ความรู้พื้นฐานในด้านต่าง ๆ ได้มากพอสมควรแล้ว อาทิเช่น หน้าที่และวัตถุประสงค์ของห้องสมุด ประเภทต่าง ๆ ลักษณะของทรัพยากรห้องสมุด หลักเกณฑ์ในการเลือกและการประเมินคุณค่าของทรัพยากร ฉะนั้นโอกาสที่จะก้าวเข้าไปศึกษาอย่างจริงจังในหัวข้อเรื่องที่เฉพาะเจาะจงและลึกซึ้งยิ่งขึ้น จึงเปิดให้แก่นักวิจัยทุกคนที่สนใจจะเรียนรู้เรื่องราวทางวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปอีก⁽²⁸⁾

ภาคผนวก

หัวข้อวิทยานิพนธ์ จำแนกตามสาระสำคัญเพื่อการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์

คำอธิบายประกอบ

- ภรณ์ = หัวข้อวิทยานิพนธ์ 70 ฉบับ ตามที่วิเคราะห์ไว้ในวิทยานิพนธ์ของภรณ์ ศิริโชติ (หน้า 79-82 ของวิทยานิพนธ์)
- จุฬาฯ = ตัวอย่างหัวข้อวิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลังจากการวิเคราะห์ของ ภรณ์ ศิริโชติ) จารุวรรณ สินธุโสภณ สํารวจและวิเคราะห์
- มศว = ตัวอย่างหัวข้อวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จารุวรรณ สินธุโสภณ สํารวจและวิเคราะห์
- หัวข้อที่นำมาแสดง ไม่ใช่ชื่อเรื่องตามที่ปรากฏที่หน้าปกในของวิทยานิพนธ์

หัวข้อการวิจัย	ภรณ์	จุฬาฯ	มศว.
<p>1. ภูมิหลัง</p>			
<ul style="list-style-type: none"> - สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี (พระนิพนธ์, งานด้านพัฒนา หอสมุดแห่งชาติ) 	✓		
<ul style="list-style-type: none"> - บทบาทบรรณารักษ์อาวุโส, บทบาทบรรณารักษ์ต่างประเทศ 	✓		
<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติและผลงาน 			
<ul style="list-style-type: none"> - หลวงวิจิตรวาทการ, สด คุรุเมโรหิต, มาลัย ชูพินิจ, สันต์ เทวรักษ์ 	✓		
<ul style="list-style-type: none"> - ประยูร จรรย์ยาวงษ์, มล. ศรีฟ้า มหาวรรณ 		✓	
<ul style="list-style-type: none"> - ยาขอบ 	✓		✓
<ul style="list-style-type: none"> - พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าหญิงศรีนครินทราบรมราชชนนี, เยาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, จิตร ภูมิศักดิ์, “เทียนวรรณ”, ช่าง แซ่ตั้ง, รงค์ วงษ์สวรรค์, “แพรเยื่อไม้”, พุทธทาส, มหาฤกษ์, คุณสุวรรณ, พระยาตรัง 			✓
<ul style="list-style-type: none"> - การผลิตและการใช้ วรรณกรรม ประวัติ 			
<ul style="list-style-type: none"> - หนังสืออ้างอิง, หนังสือพิมพ์, หนังสือแปล, หนังสือปกอ่อน, ชีวประวัติ 	✓		
<ul style="list-style-type: none"> - นวนิยาย 	✓		✓
<ul style="list-style-type: none"> - หนังสือแจก, เรื่องสั้น, วรรณกรรมล้อเลียน วรรณกรรม เพลงลูกทุ่ง, วรรณกรรมชาวบ้าน, วรรณกรรมไทยรามัญ 			✓
<ul style="list-style-type: none"> - การพิมพ์หนังสือ, ภาพประกอบ 	✓		
<ul style="list-style-type: none"> - สีในภาพประกอบ 			✓
<ul style="list-style-type: none"> - หนังสือ (เฉพาะเรื่อง) 			
<ul style="list-style-type: none"> - ขุนศึก, สีแผ่นดิน, หลายชีวิต, โคลงมังตรา, กำสรวล ศรีปราณี, อิเหนา, พระนลคำหลวง, หนังสือพิมพ์ คุรุโณวาท, หนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ 			✓
<ul style="list-style-type: none"> - สภาพการอ่านของผู้ใหญ่ (ในภูมิภาคต่างๆ) 			✓

หัวข้อการวิจัย	กรณี	จุฬาฯ	มศว.
2. การจัดการกิจการบริหารงาน			
- กฎหมายห้องสมุด		✓	
- ห้องปฏิบัติการหลักสูตร	✓		
- ห้องสมุดกฎหมาย		✓	
- ห้องสมุดคณาจารย์และเทคโนโลยี, สำนักงานเกษตร	✓		
- ห้องสมุดโรงเรียนแพทย์, สถาบันการศึกษาวิชาทหาร, วิทยาลัยเอกชน, กระทรวงศึกษาธิการ, ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย	✓		
- ห้องสมุดประชาชน	✓		✓
- ห้องสมุดโรงเรียน		✓	✓
- ห้องสมุดวิทยาลัยครู		✓	
- ห้องสมุดศูนย์กลางของวิทยาลัย, ศูนย์จัดหาวัสดุห้องสมุด			✓
- การขโมยหนังสือ, พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารห้องสมุด			✓
- ห้องสมุดกับแผนกโสตทัศนศึกษา		✓	
3. ทรัพยากร			
- ห้องสมุดวิทยาลัย	✓		
- ห้องสมุดโรงเรียน			✓
- การสำรวจสภาพ การใช้ การวิเคราะห์			
- ระดับมหาวิทยาลัย		✓	
- โรงเรียนระดับมัธยม	✓		✓
- แขนงวิชารัฐศาสตร์, ประวัติศาสตร์, ขนบธรรมเนียมประเพณี, การเมือง	✓		
- แขนงวิชาการแพทย์		✓	
- แขนงวิชาการศึกษา	✓		✓
- แขนงวิชาการท่องเที่ยว		✓	✓
- แขนงวิชาบรรณารักษศาสตร์	✓	✓	

หัวข้อการวิจัย	ภรณ์	จุฬาฯ	มศว.
- แขนงวิชาวิทยาศาสตร์			✓
- วารสาร, รูปภาพ	✓		
- “วารสารห้องสมุด”, “สาส์นสมเด็จ”, วิทยานิพนธ์		✓	
- นวนิยาย, แบบเรียนวิทยาศาสตร์, วรรณกรรมขณะประกวด, วัสดุไม้ตีพิมพ์, การ์ตูน, หนังสือสำหรับเด็ก, หนังสืออ่านประกอบ			✓
- หนังสืออ้างอิง, วารสารสำหรับเด็ก		✓	✓
- การอนุรักษ์	✓		
4. บริการแก่ผู้อ่าน			
- บริการตอบคำถาม			
- ห้องสมุดมหาวิทยาลัย	✓		
- ห้องสมุดโรงเรียน		✓	
- ระบบจ่ายรับ	✓		
- การใช้บริการของห้องสมุด (เฉพาะแห่ง)	✓	✓	✓
- การใช้บริการของห้องสมุด (เฉพาะประเภท)	✓	✓	✓
- ความสนใจและความต้องการอ่าน	✓	✓	✓
- การใช้โทรทัศน์สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัย	✓	✓	
- วิเคราะห์ความสามารถในการอ่าน	✓	✓	✓
5. กระบวนการทางเทคนิค			
- การทำรายการ, รายการนามบรรดาศักดิ์	✓		
- การให้บัตรรายการ			✓
- การทำรายการในห้องสมุดต่าง ๆ	✓	✓	
- การจัดหมวดหมู่ บางหมวดหมู่		✓	
- การคัดออก			✓
- หัวเรื่องหนังสือภาษาไทย	✓		
- หัวเรื่องหมวดการศึกษา, ประเทศไทย			✓

หัวข้อการวิจัย	กรณี	จุฬาฯ	มศว.
- ปัญหาการดำเนินงานเทคนิคโดยทั่วไป, งานด้านหนังสือตัวเขียน, ในห้องสมุดระดับต่างๆ		✓	
6 บุคลากร, การศึกษา			
- การใช้นักเรียน นักศึกษาช่วยงาน, อาจารย์ทำงานห้องสมุด,			
- สถานภาพบุคลากร, การศึกษาบรรณารักษศาสตร์ระดับต่างๆ	✓		✓
- ภาพพจน์, ขวัญ, ความต้องการบุคลากร, ปัญหาการศึกษา			
- วิธีการสอน		✓	
- ความต้องการการเพิ่มความรู้ของบุคลากร	✓		✓
- ประสิทธิภาพหลักสูตร, วิเคราะห์หลักสูตร		✓	✓
7. อื่นๆ			
- ศูนย์วิชาการ, งานจดหมายเหตุ, สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, งานนิเทศห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการ, อิทธิพลรายการโทรทัศน์ต่อเด็ก	✓		
- บทบาทผู้ปกครองส่งเสริมการอ่านของเด็ก			✓
- ประวัติชื่อตำบลหมู่บ้าน ในภูมิภาคต่างๆ			✓

เชิงอรรถ

(1) ภรณ์ ศิริโชติ. *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2508 ถึง 2519.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521)

(2) สืบมาจากบัตรรายการวิทยานิพนธ์ที่หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2523

(3) สืบมาจากสิ่งพิมพ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คือ *Master of Education Thesis Abstracts B.E. 2512-2513* และ *บทคัดย่อและวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* (ตั้งแต่ พ.ศ. 2514-2523) เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2523

(4) สืบมาจากสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานต่างๆ เช่น รายงานของคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ของทบวงมหาวิทยาลัย และจาก สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. สำนักบรรณาสารการพัฒนา. *ผลงานวิจัยและสิ่งพิมพ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2519-2520.* (กรุงเทพฯ 2520).

(5) Sir Frank Francis, "Education for Librarianship in Great Britain," pp. 59-60, in L.E. Bone, ed., *Library Education : An International Survey.* (Champaign : University of Illinois Graduate School of Library Science, 1968).

คำ "ผู้ช่วยงานห้องสมุด" ผู้เขียนแปลมาจากคำว่า library assistant

(6) *Ibid.*, p. 60.

(7) *Ibid.*, p. 66-67.

(8) Robert B. Downs, "Education for Librarianship in the United States and Canada," pp. 1-2, in L.E. Bone, ed., *Library Education : An International Survey.* (Champaign : University of Illinois Graduate School of Library Science, 1968)

(9) *Ibid.*, p. 11.

อย่างไรก็ดี Richard D. Walker ระบุไว้ในบทความของเขา "The Quantity and Content of Master's Theses Accepted at Library Schools Offering the Doctor's Degree, 1949-1958," *Journal of Education for Librarianship* 3 (Spring, 1963), p. 265 ว่า พ.ศ. 2448 เป็นปีแรก

(10) Walker, *op. cit.*, p. 264-265.

(11) Downs, *op. cit.*, p. 11.

(12) J. Periam Danton, "Doctoral Study in Librarianship in the United States," *College and Research Libraries* 20 (November, 1959), p. 436.

(13) Luis Floren, "Library Science in Latin America," p. 23, in L.E. Bone, ed., *Library Education: An International Survey*. (Champagne: University of Illinois Graduate School of Library Science, 1968).

(14) สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์. "การศึกษาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," หน้า 2-3 ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์. *บรรณารักษ์ 09*. (พระนคร: 2510)

(15) *เล่มเดียวกัน*, หน้า 3.

(16) ภรณ์ ศิริโชติ, *เล่มเดียวกัน*, หน้า 45.

(17) Danton, *op. cit.*, p. 436.

ดู ภรณ์ ศิริโชติ, *เล่มเดียวกัน*, หน้า 24 กัวย

(18) Frank L. Schick, "Library Science Research," *Journal of Education for Librarianship*, 3 (Fall, 1962), P. 86 และ ภรณ์ ศิริโชติ, *เล่มเดียวกัน*, หน้า 27.

(19) สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์," หน้า 152-155 ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์. *บรรณารักษ์ 20*. (กรุงเทพฯ, 2518)

(20) จิตรา ทับแสง, *ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา 2507-2516*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518). หน้า 12-17.

- (21) ภรณ์ ศิริโชติ, *เล่มเดียวกัน*, หน้า 35-39.
- (22) กล่าวแล้วในหัวข้อ 1 การสำรวจในเบื้องต้น
- (23) Danton, *op. cit.*, p. 437.
- (24) Schick, *op. cit.*, p. 90.
- (25) การศึกษาวิเคราะห์สาระของวิทยานิพนธ์ต่อจากงานของ ภรณ์ ศิริโชติ และของ ปริญญาพันธ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยละเอียด น่าจะได้มีผู้สนใจศึกษาต่อไป และอาจแสดงผลแตกต่างไปจากในตารางที่ 2.
- (26) จิตรา ทับแสง, *เล่มเดียวกัน*, หน้า 143-160.
- (27) ภรณ์ ศิริโชติ, *เล่มเดียวกัน*, หน้า 126-140.
- (28) สำหรับหนังสือบรรณานุกรมที่เกี่ยวกับผลงานวิจัยในวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในข้อ 1.1 ของบทความนั้นนี้ ขณะที่บทความกำลังอยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์เผยแพร่มีหนังสือบรรณานุกรมออกใหม่อีก 2 รายการ คือ วลัยพร เหมรัชตะ *บรรณานุกรมวิทยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์ และบทคัดย่อ*. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. (เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่ม 23) และ พรรณพิมล กุลบุญ และคนอื่นๆ. *สาระสังเขปวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย*. ม.ป.ท., 2523. เป็นการพิมพ์อัดสำเนาทั้งสองรายการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย